

Kort pilegrimshistorie

Fra boka Pilegrimsliv av Hans Erik Lindström

Ordet *pilegrim* kommer fra det latinske *peregrinus*, som betyr fremmed.

Ordet har tilknytning til *peregre* (til eller fra et fremmed land) og *perger* (å leve utenlands).

Det består av to deler – *per* (gjennom) og *ager* (jord eller åker).

I utgangspunktet betydde ordet *pilegrim* (*peregrinus*) en fremmed – en som levde i et fremmed land og som reiste eller vandret utenfor tettstedene, især utenfor Romas grenser.

Det hadde negativ klang.

Kirken overtok begrepet, men med en annen betydning. Jesu ord om å leve i verden, men ikke av den, ble en viktig del av denne identifikasjonen. Pilegrimen ble en tilfeldig vandrør på jorden, en som lever i et slags eksil, og hjemstedet var himmelriket – fullbyrdelsen av Guds rike. Livet ble oppfattet som en vandring fra liv til død og til liv igjen. Pilegrimens oppgave bestod i leve på jorden som en etterfølger av Kristus og samtidig være klar over at den dypeste identiteten stammet fra et urhjem – det himmelske.

I dag ser alle levende religioner på pilegrimsvandringen som en selvfølgelig og viktig del av sin trosutøvelse. Vandringsmotivet forener dypest sett mennesker i ulike deler av verden. Felles for dem alle er den urmenneskelige søkingen etter hellighet og nærhet til det guddommelige. Utvandring, valfarten, misjonsreisen og pilegrimsvandringen er i slekt med hverandre. Alle uttrykker de lengsel etter å oppdage den indre landskapet bakenfor det ytre, å søke en virkelighet som ligger utenfor menneskets fatteevne og kontroll.

Valfart og pilegrimsreiser er kanskje den religiøse tradisjon som er lettest å iaktta og kjenne igjen i de ulike religioners kulturer: Hinduers vandring til Ganges, kristnes valfart til Roma og til det hellige land, jødernes til Jerusalem, muslimenes til Mekka og buddhister til Buddhas fødested. Disiplene på Jesu tid forlot sitt vanlige liv og fulgte Jesus på hans mange og lange vandring. Ikke som en flukt fra virkeligheten, men som en mulighet til å møte den.

I middelalderen vokste pilegrimsbevegelsen seg stadig sterkere. I en periode deltok mellom 20 og 50 prosent av Europas voksne befolkning på valfarter og vandring. Pilegrimene bar spesielle klær, et slags allværsantrekk, som ofte ble overlevert ved egne utsendelsesgudstjenester: en kappe, grove sko, en sekk, en hatt for sol og regn og en stav. Pilegrimspasset ga vandreren rett til fritt opphold på herbergene langs pilegrimsleden.

Pilegrimene hadde ulike motiv for vandringen. Noen gikk for å gjøre bot, noen for å be om hjelp for seg selv eller andre, noen for å finne seg selv og Gud.

I en begrenset tid av kirkens historie fantes det også et annet motiv for en slags pilegrimsvandring – den hellige krigen, for å befri Jerusalem fra Islams herredømme. Korsfarernes historie (særlig på 1100-1200-tallet) er en mørk epoke i vår tradisjon som hvilte på en misforstått nidkjærhet for Guds sak. Den epoken etterfulgtes av en annen – tiggermunkenes.

Frans av Assisi, Guds lille fattige fra Italia, og St. Dominikus fra Spania, satte Europa i bevegelse gjennom sine to ordener – gråbrødrene og svartbrødrene. Fra tidlig på 1200-tallet vandret tusenvis av hengivne brødre ut i hele den da kjente verden som pilegrimer. De kaltes også tiggermunke. De vandret først og fremst langs de store allfartsveiene og var derfor tilgjengelige for folk i byene og bygdene som de passerte. De gikk både den indre vandringen i søking etter livets kilde, og den ytre vandringen i omsorg for mennesker på veien. Helt opp til det kalde nord gikk de, og de grunnla rasteplasser i form av klostre og herberger underveis.

De store pilegrimsmålene i Europa middelalderen var Jerusalem, Santiago de Compostella, Roma og Trondheim, - steder som vi kjenner igjen som pilegrimsmål i vår tid.

Da reformasjonen kom, ble pilegrimsvandring forbudt i Nord-Europa. For Martin Luther var det ikke selve ideen som ble forkastet, men de forskjellige formene for misbruk som forekom, for eksempel avlatshandelen, som nådde sin topp i senmiddelalderen.

Her hos oss vet vi at valfartene til det undergjørende korset i Røldal stavkirke fortsatte til langt ut på 1800-tallet, altså i ca 300 år etter forbudet. Ellers har pilegrimsvandring i Norge vært fraværende i nesten 500 år, fra midten av 1500-tallet til vår tid.

Pietistene på 1700-tallet skrev salmer, ba og lengtet etter pilegrimen mål – himmelens åpne porter. Den engelske forfatteren John Bunyan skrev bestselgeren *Pilegrims vandring*, en bok som sterkt påvirket datidens protestantiske befolkning. Himmellengselen var sterk, men selve pilegrimsvandringen stod svakt. Det handlet mer om en indre og åndeliggjort pilegrimsvandring.

I vår tid opplever pilegrimsvandring en renessanse. Folk vandrer igjen. Mennesker, som i sin søking etter meningen med livet og lengsel etter et indre (og iblant ytre) oppbrudd, gir seg ut på veier og stier. Historiske ferdselsveier letes opp og merkes, og nye veier etableres, både ute i Europa og her hjemme.

Kanskje kan en pilegrimsbevegelse igjen bli en folkebevegelse der mennesker følger den indre vandringen i form av den ytre vandringen. Pilegrimstanken ser ut til å ha blitt gjenfødt ut fra det behovet dagens rastløse mennesker har for stillhet og indre ro – noe tidligere tiders pilegrimer ser ut til å ha funnet til overmål.